גלרי

יום רביעי י"ח בתמוז תשס"ז | 4 ביולי 2007

הארץ | www.haaretz.co.il

מסיפורי הקולנוע® בר־בורגר

נחלת בנימין. נמל ת"א. הרצליה. ראשל"צ. אילת

התעמלות בוקר

1. מהי "הולדת החדשה"?
2. מה היה העיתון היהודי הראשון בעולם?

תשובות בעמ' 13

אופנה 9-5

למדוזות יש שורשים בגבעת חלפון

■ מה הקשר בין מנחם גולן לגודאר, איך הסתנן גידי גוב ל"להקה" ואיך כמעט לא הוקם סינמטק ירושלים. אלה רק חלק מסיפורי הקולנוע הישראלי, הנפרשים עתה בפרויקט של תיעוד תולדותיה של תעשיית הקולנוע המקומית

שימור הקולנוע הישראלי

אביטל בקרמן ומרט פרחומובסקי: "יש לנו חזון שפרויקטים דומים ייעשו גם בתחומי תרבות אחרים"

תצלום: דניאל צ'צ'יק

ארכיון ערוץ 1. חומרים היסטוריים בסכנה

תצלום ארכיון: אלכס ליבק

לאן הולך הזיכרון

■ תנאי אחסון לא ראויים, שחיקה ובלאי - דו"ח חדש קובע כי מצב הארכיונים בארץ קטסטרופלי. כנס בפסטיבל הקולנוע בירושלים ידון בשימור הנכסים האודיו־ויזואליים

נירית אנדרמן

נניח שאתם עובדים על סרט ורוצים לשלב בו קטעי ארכיון. נניח שבין היתר אתם זקוקים לקטע מתוך נאום של דוד בן גוריון, שבו הוא מדבר על הפרחת הנגב. נשמע פשוט? לא בהכרח. הדרך שתידרשו לעבור עד שתוכלו לשלב את קטע הנאום בסרטכם עלולה להיות מייגעת ומפרכת: האם עליכם לפנות לארכיון של שידורת הסרטים הישראלית אולי לארכיון ערוץ 1? ואולי בכלל מבוקשכם ממתין לכם על מדף מאובק בגנזך המדינה, בארכיון המכון לחקר תנועת העבודה, בארכיון היקבוצים או בארכיון הסרטים על שם סטיוון ספילברג? וזה לא הכל. יש עוד כמה ארכיונים שבוחלט כדאי לחפש בהם.

ואולם, גם אם תטרחו ותכתתו רגליכם בין הארכיונים השונים, לא בטוח שמשימתכם תצלח. שכן רבים מהארכיונים בארץ אינם מקפידים על שימור ראוי, ולכן החומרים האודיו־ויזואליים אינם תמיד שמישים. בנוסף לכך, לא פעם מחסור בצוות מונע מהמבקרים לצפות בחומרים שהם מחפשים, ורמת הרישום והקיטלוג היא לעתים ירודה כל כך, שכיום יש בארכיונים מאות אלפי סרטים בפילם ובווידיאו שאיש אינו יודע על קיומם.

אין ניבוי

תמונת המצב הזאת עולה מדו"ח על מצב הארכיונים, שחיבר השנה הפורום לשימור הזיכרון האודיו־ויזואלי בישראל, שהוקם לפני שנתיים על ידי כמה יוזמים ומתעניינים מתחומים אחרים. "מהתחקיר ומיפוי הארכיונים עולה תמונה עגומה למדי. רמת המודעות לנושא השימור נמוכה ביותר, שלא לומר לא קיימת (...) מצב הנכסים האודיו־קוליים הנו בכי רע. חומרים רבים נכחדו, ורבים אחרים עומדים על סף ההכחדה בטווח המיידי", קובע הדו"ח, המשתרע על פני 153 עמודים.

נציגי הפורום סקרו בחודשים אפריל־יוני 27 מהארכיונים המרכזיים בישראל וכן אר־כיונים נוספים השייכים לקיבוצים, לחברות ציבוריות ולחברות הפקה פרטיות. הם בדקו את מצב החומרים הארכיוניים (סרטים בפילם ובווידיאו, תצלומי סטילס וחומרי מאגר) בכל אחד מהם, בחנו את התנאים הפיסיים שבהם נשמרים החומרים ושמעו מהעובדים על המ־צוקות שעמן הם מתמודדים.

דני מוג'ה: "השימור הוא תחום בעייתי דווקא כי אין לו מתנגדים, הבעיה היא שאף אחד לא מוכן להרים את הכפפה. ארכיונים הם כמעט תמיד אחרונים ברשימה מבחינת מימון"

"חלק ניכר מהארכיונים בישראל, ובכלל זה רווקא הגדולים שביניהם, נמצאים במצב של 'אי ספיקה', אינם עומדים בקצב קליטת החומרים החדשים, חסרים את תנאי הבסי־חות הנדרשים ואת התנאים הנאותים לאחסון ושימור של חומרים קיימים, וסובלים ממחסור באמצעים האלמנטריים לתפעול שוטף ולמתן שירות", קובע הדו"ח. עקב כך, הזיכרון ההיס־טורי של מדינת ישראל, המתועד באמצעים אודיו־ויזואליים, נתון בסכנה קיומית.

שוב ושוב מוזכרים בדו"ח מונחים כגון בלאי, שחיקה, מצוקה, תנאי אחסון לא ראויים, חומרים בעלי פוטנציאל נפיץ וחומרים ללא גיבוי. בכנס שיקיים הפורום ביום שישי במסגרת פסטיבל

המשך בעמ' 12

נירית אנדרמן

הוא השב שהעניינים הפנים שלו לא יצאלמו טוב ויזיקי לסרט, ורק בזכות התעקשותו של הבמאי, אבי נשר, כיכב טוב במופו של דבר בסרט שכ־ר היה לקלאסיקה ישראלית.

ליה ון ליר מספרת כי סירבה בזמנה להצעה של מיליונר צרפ־תי לקבל מיליון דולר כדי להקים סינמטק בירושלים. היא התייחסה לקולנוע כאל תחביב בלבד, ורק נחרצותו של המיליונר גרמה לה לשנות את דעתה. ואילו מנחם גר־לן מסביר כי התקרית שבה עלה זאן לוק גודאר במטה של פס־טיבל קאן ויקרע את המסך התי־רחשה בזמן הקרנת סרטו "סוביה ושבע בנותיו" בפסטיבל הצרפתי ב-1968.

קול, ון ליר וגולן סיפרו את הדברים הללו בראיונות מצולמים, שהתקיימו באחרונה בחלק מפ־רויקט חשוב שמובילים שני בוגרי החוג לקולנוע באוניברסיטת תל אביב: מרט פרחומובסקי, בן 27, ואביטל בקרמן, בת 29. בעזרת מימון שגייסו שוקרים השניים על הקמת מאגר עדויות של הקולנוע הישראלי - פרויקט המתעד את תולדותיה של תעשיית הקולנוע המקומית, באמצעות ראיונות מקיפים עם אנשי מפתח שפעלו בה מאז ימיה הראשונים, ובהם במאים, מפיקים, שחקנים, צלמים ועורכים.

המפה ההיסטורית שלנו

הרעיון לפרויקט החל להתב־ר של אצל פרחומובסקי כבר בימי לימודיו באוניברסיטה. כבר אז, הוא מספר, עניין אותו לחקור את הקולנוע הישראלי ולגסות להבין את שורשיו האסתטיים והתמ־טיים. "תמיד מעניין אותי הקשר בין סרטים חדשים שיוצאים לבין השורשים הקולנועיים במדינה שבה הם נוצרו. הרי האסתטיקה והנושאים מתפתחים בכל מקום לאורך השנים", הוא מסביר. "לכן עניין אותי למצוא מידע על אנשי קולנוע שפעלו כאן בעבר ולהת־חקות אחר המטרות הקולנועיות המקומיות. אבל כשהתחלתי לחפש פה מידע כזה, גיליתי שהוא כמ־עט שלא קיים. הבנתי שזה תחום שהחזנה להלוטין".

לפיכך החל פרחומובסקי לח־פש דרך שתאפשר לו למלא את החוסר הזה. לאחר שבחן רעיונות שונים, ובהם הקמת מקבילה יש־ראלית למאגר הנתונים הקולנועי האינטרנטי imdb ורעיון שהוא עדיין מקווה לקרם מתישהו, בחר

המשך בעמ' 12

המשכים

למדוזות יש שורשים בגבעת חלפון

"מאגר העדויות של הקולנוע"

המשך מעמ' 1

לקיים את הראיונות המצולמים. "חשבתי שזה יהיה רעיון טוב לפנות לאנשים שיצרו את הקולנוע הישר־אלי ופשוט לתיתה להם לספר את הסיפור שלהם ואת הסיפור של הסרטים שלהם, וכך לבנות מאגר של חומ־רים של הקולנוע הישראלי", הוא אומר.

ואכן, "מאגר העדויות של הקולנוע הישראלי" יכול לסייע במילוי החלל הקיים כעת בכל הקשור לסרט ב־1968.

על תולדות תעשיית הקולנוע המקומית, בזכות חשי־בות הנושא, הצליחו פרחומובסקי ובקרמן לגייס מימון לשנת הפעילות הראשונה של הפרויקט, בסך 165 אלף שקל, משלושה גופים: קרן הקולנוע הישראלי, מועצת הפיס לתרבות ואמנות וסינמטק ירושלים. הפרויקט יושק בסוגר הבא, בעזרת לבבות ותיקי תעשיית הסר־טים והמקומית שתקיים ב-10 ביולי בפסטיבל הקולנוע בירושלים.

כפיילום למאגר העדויות צילמו פרחומובסקי ובקרמן ראיונות ארוכים ומפורטים עם שישה אנ־שים: גולן, קול, ון ליר, הצלם חיליק אנמן, העורכת סובה דרורי והשחקן אריה אליאס. עד כה צולמו 25 שעות של ראיונות, ועד סוף השנה בכוונת השו־נים לצלם עוד 40 שעות ראיון, כלומר בין 10 ל-15 ראיונות נוספים, ובינתים יחרם גלובוס, נילה אלכסנדר ומשה מזרחי ויואל ולבנרג לפי תוכניות, יכולו הפרויקט 100 ראיונות לפחות.

"אנחנו רוצים למפות את ההיסטוריה של הקול־נוע הישראלי, ולכן נתפשים את האנשים שהיו שר־תפים בתרבה הפעלת קולנוע מקומיות, ובכיתו אנשים שתתים ריכולים לספק לנו כמה שיותר מידע עליה", אומר פרחומובסקי. התקווה היא שהמאגר יפשר את הזיכרון של מיקומי תעשיית הקולנוע הישראלית, יסייע בכתיבת ספרים עליה, יעודד מחקר אקדמי בתחום רשמים חוצר גלם לסרטי תעודה ויעמיק בנו־שא זה.

"מכיוון שהקולנוע נחשב כאן לאורך שנים לתחום תרבות פחות חשוב, התיעוד שלו הוזנח יותר מתחומים אחרים", אומר מרט פרחומובסקי, ממובילי הפרויקט

לא רק בקולנוע

בגלל התקציב הנמוך, מסתפקים כרגע פרחומובסקי ובקרמן בעריכה מינימלית של הראיונות. בחודשים הקרובים הם אמורים להפקידם בסינמטקים, כך שיהיו זמינים לעיון הציבור. לטרבה הבעי, עדיכה רצינית יותר של החומר דרב הזה והקלאבו לאחר אינטרנט, כך שהגישה אליו תהיה פשוטה יותר, אינם עומדים על הפרק כרגע עם זאת, לדברי פרחומובסקי. הכ־ערה היא להקים בתוך שבועיים מאגר מחושב, שיכיל את כל המידע ראשוני גם להבליב מידע בין הראיונים שונים.

את הראיונות יעיבו מבקרי קולנוע ואר־קרים, ובהם שמוליק דובדבני, מבלו אוקטן, מאיה מנחם, יאיר רוה הדפוע סימן, עם זאת, יוצרי הפ־רויקט הבוי את הראיונים להתמקד יותר בעובדות ופחות בדעות. "מה שמעניין אותנו בראיונות זה פחות להתפלסף ויותר לדלות מידע, לחלק מהראיונים עובדות שפעיין לא מוכרות, לתת להם לדבר על הפולטורניה שלהם באופן הכי פרטני. לכן ביקשנו מהראיונים להיקשם כרונולוגיה, לדבר עם כל יוצר על לוחות הלבנה אתו על כל הסרטים שעשה", מסי־ביר פרחומובסקי.

לדברי, פרויקט זה עניר לתקן את הפוזל שנגרם לקולנוע הישראלי במובן עשרות שנים. "מכיוון שקו־לנוע נחשב כאן לאורך שנים לתחום תרבות פחות חשוב, התיעוד שלו הוזנח יותר מתחומים אחרים", הוא אומר. "אנחנו מקווים באור שנגליה לעודד אנשים לב־על את החומרים האלה לצורכי מחקר ולימוד, ויש לנו חזון שרבדים רחוקים יישמו גם בתחומי תרבות אחרים, כמו תיאטרון, מוסיקה וספרות, שגם התיעוד שלהם בעייתי".

לאן הולך הזיכרון

ארכיונים

המשך מעמ' 1

הקולנוע בירושלים יעלו לדיון הצעת חוק בעניין שימור הנכסים האוריקוליים בישראל ודרכים לשיפור שיטות השימור הנוהגות כאן.

אחד האירועים המסקרנים בכנס הוא הרצאתם המ־תוכננת של עורכת הסרטים יעל פרלוב, בתו של הבמאי דוד פרלוב. במשך שנתיים נידלה פרלוב בארץ ובחו"ל את פרויקט הרסטורציה המושקע של ששת פרקי "יומן", יצירתו התיעודית המוערכת של אביה. "אם לא היו פונים אלי מטרכז פומפידו זה לא היה נעשה", מבהירה פרלוב. "תהליך הרסטורציה לא היה קורה אם מישהו מבחוץ, מחו"ל, לא היה יוזם את הפרויקט וממנן אותו". באחרונה היא גם שקדה על שימור "בירושלים", סרטו של פרלוב מ-1963, ובהרצאתה תספר על האופן שבו הבטיחה חיי מדף ארוכים לכמה מיצירות המופת הקולנועיות שנוצרו בישראל.

מרוכזים בהווה

"אין לנו כוונה להחליף את הארכיונים הקיימים", מסביר המנהל המקצועי של הפורום, דני מוג'ה. עם זאת, הצעת החוק משרטטת את דמותה של רשות ציבו־רית חדשה, שתרכז את כל המידע הארכיוני על חומרים אודיו־ויזואליים בישראל. "הרשות שאנחנו מציעים לה־קים תפקח על ביצוע החוק ותקבע קריטריונים לשימור וחומרי ארכיון. היא תשמש מרכז מידע לחומרים השמורים בארכיונים השונים ותפעל לארגון השתלמויות מקצו־עיות ולהידוק הקשרים בתחום ביניבו לבין העולם", אומר מוג'ה.

"בישראל יש מספר ארכיונים שמצבם, פשוט - וללא הגזמה - קטסטרופלי", מוג'ה מזכיר שכבר לפני 11 שנה הוגש דו"ח רומם, על שימור חומרים אודיו־ויזואליים, לשרד החינוך והתרבות, אך מאז, לדבריו, לא נעשה דבר בעניין. להערכתו, אפשר לפתור את בעיות השימור בישראל בתוך חמש עד עשר שנים, בתקציב של 30 מיליון שקל בשנה, אך לשם כך צריך לעורר מודעות לבעיה ולעגן את הפתרון בחקיקה.

"השימור האודיו־ויזואלי הוא תחום בעייתי דווקא כי אין לו מתנגדים", אומר מוג'ה. "הבעיה היא שאף אחד לא מוכן להרים את הכפפה ולומר 'אני אעשה זאת'. ארכיונים הם כמעט תמיד אחרונים ברשימה מבחינת מימון. אנשים אוהבים לחיות את ההווה ולא את העבר, ומפיקים תמיד חיים בפרויקט הבא ולא הקודם".

שימור החומרים של ערוצים 2 ו-10 ובערוצי הכבלים והלוויין הוא הבעיה הבוערת ביותר בתחום זה, לדעת מו־ג'ה. "התעצרת של 15 הסנים האחרונות בטלוויזיה נשמ־רת או לא נשמרת על פי החלטות של הגופים המשדרים, ללא יד מכוונת. הגופים האלה שומרים חומרים על פי קריטריונים פנימיים שלהם. אני הייתי רוצה שהם ישמ־רו חומרים גם כשזה לא כלכלי. בצדפת, למשל, אם אתה מקבל זיכיון שידור, אתה מתחייב לשמר את מה שאתה משדר על פי הגדרות שהמדינה קובעת - קריטריונים של תוכן שמגדירים מה ואיך צריך לשמר וקריטריונים של איכות שקובעים איך צריך לשמר אותם".